

Canllaw i gyfansoddiad enghreifftiol Awdurdodau Lleol Cymru

A gynhyrchwyd yn unol ag adran 45

Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021

28 Mehefin 2022

Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen

Cyflwyniad

Y cyfansoddiad

Mae'r Cyngor wedi'i ffurfio o sawl unigolyn a chorff gwahanol, sy'n gweithio gyda'i gilydd i gyflawni swyddogaethau'r Cyngor. Mae cyfansoddiad y Cyngor yn disgrifio'r gwahanol bobl a chyrrff sy'n ffurfio'r Cyngor, eu swyddogaethau, a'r rheolau gweithdrefn sy'n llywodraethu sut mae'r cyrrff hyn yn cydweithio i gyflawni gwasanaethau.

Bwriedir iddo: -

- alluogi'r Cyngor i wneud penderfyniadau yn effeithlon ac yn effeithiol;
- eich cefnogi i gymryd rhan mewn penderfyniadau sy'n effeithio arnoch chi;
- helpu Cynghorwyr i gynrychioli eu hetholwyr yn fwy effeithiol; a'ch
- galluogi chi i ddal y Cyngor i gyfrif.

Un o brif nodau'r cyfansoddiad yw nodi'n glir beth y gallwch ei ddisgwyl gan y Cyngor, a beth allwch chi ei wneud os nad yw'ch disgwyliadau yn cael eu cwrdd.

Y canllaw hwn

Mae'r canllaw hwn wedi'i ddylunio i'ch helpu i ddeall sut mae'r Cyngor yn gweithio i gyflawni gwasanaethau yn eich ardal. Mae'n rhoi trosolwg o gyfansoddiad y Cyngor ac yn egluro rhannau allweddol o'r cyfansoddiad mewn iaith glir a syml.

Hefyd, fe allai fod yn ddefnyddiol i'r sefydliadau sy'n gweithio gyda'r Cyngor i gyflawni gwasanaethau yn ardal y Cyngor.

Mae rhan gyntaf y canllaw hwn yn egluro pam fod y cyfansoddiad yn bwysig a sut mae'n cael ei adolygu a'i ddiweddarau.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau megis: -

- *Pam fod gan y Cyngor gyfansoddiad?* t.5
- *Sut alla i gael copi o'r cyfansoddiad?* t.5
- *Pwy sy'n gyfrifol am gadw'r cyfansoddiad yn gyfredol?* t.5

Mae ail ran y canllaw hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi'i strwythuro. Mae'n disgrifio cyrrff democrataidd y Cyngor, ynghyd â sut y gwneir penderfyniadau a phwy sy'n gwneud y penderfyniadau hynny.

Mae'n egluro swyddogaethau'r Cyngor, ei Gabinet a'i bwyllgorau, a pha gorff o'r Cyngor sy'n gyfrifol am bolisiau a phenderfyniadau penodol.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau megis: -

- *Beth mae fy Nghynghorydd lleol yn ei wneud?* t.8
- *Beth mae'r Cyngor yn ei wneud?* t.10
- *Beth sy'n digwydd mewn cyfarfodydd Cyngor?* t.11
- *Sut mae'r Cyngor yn gwneud penderfyniadau?* t.11
- *Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu am fater sy'n effeithio arna i?* t.12
- *Beth mae'r Cabinet yn ei wneud?* t.14
- *Sut mae'r Cabinet yn gwneud penderfyniadau?* t.14
- *Beth mae pwyllgorau'r Cyngor yn ei wneud?* t.16
- *Pwy sy'n gyfrifol am lywodraethiant, archwilio a rheoli risg?* t.16
- *Pwy sy'n gyfrifol am gynnal democratiaeth leol?* t.16
- *Beth mae'r pwyllgor trwyddedu yn ei wneud?* t.17
- *Beth mae'r pwyllgor cynllunio yn ei wneud?* t.17
- *Sut eir ati i graffu ar benderfyniadau?* t.18
- *Pwy sy'n gyfrifol am gynnal safonau a dwyn Cynghorwyr i gyfrif am eu hymddygiad?* t.18

Mae trydedd rhan y canllaw hwn yn egluro rolau a chyfrifoldebau aelodau etholedig a swyddogion cyflogedig y Cyngor. Mae'n disgrifio'r swyddi y maent yn eu gwneud, a sut maent yn cydweithio i gyflawni swyddogaethau a blaenoriaethau'r Cyngor. Hefyd, mae'n egluro'r codau ymddygiad sy'n llywodraethu ymddygiad cynghorwyr a swyddogion a'r safonau ymddygiad y gallwch eu disgwyl ganddynt.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau fel: -

- *Beth mae'r Aelod Llywyddol yn ei wneud?* t.22
- *Beth mae'r Arweinydd yn ei wneud?* t.23
- *Beth sy'n digwydd os yw'r Arweinydd yn methu â chyflawni ei ddyletswyddau?* t.23

- *Mae fy Nghynghorydd yn aelod o'r Cabinet, beth mae hyn yn ei olygu?* t.23
- *Sut mae aelodau'r Cabinet yn cael eu cefnogi?* t.24
- *Beth mae'r Prif Weithredwr yn ei wneud?* t.24
- *Pa gyfrifoldebau sydd gan y Swyddog Monitro?* t.24
- *Pwy sy'n gyfrifol am sicrhau y glynir at bolisiau a gweithdrefnau democrataidd y Cyngor?* t.24
- *Sut ddylai Cynghorwyr ymddwyn?* t.26
- *Sut ddylai Swyddogion ymddwyn?* t.28
- *A oes unrhyw ofynion arbennig pan fo Cynghorwyr neu Swyddogion yn gwneud penderfyniadau ar geisiadau cynllunio?* t.28
- *Sut alla i gwyno am ymddygiad Cyngorydd?* t.28
- *Sut wyf i'n adrodd am bryderon ynghylch ymddygiad Swyddog sy'n cael ei gyflogi gan y Cyngor?* t.28
Err
or!
Boo
kma
rk
not
defi
ned
.

Mae pedwaredd rhan y canllaw hwn yn rhoi crynodeb o'r polisiau a'r gweithdrefnau allweddol sy'n rheoli sut mae'r Cyngor yn ymgymryd â swyddogaethau penodol.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau fel: -

- *Ble alla i ddod o hyd i gynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor?* t.30
- *Sut mae penderfyniadau'n cael eu gwneud ar fframwaith polisi'r Cyngor?* t.31
- *Sut mae'r Cyngor yn gosod ei gyllideb?* t.31
- *A ellir gwneud penderfyniadau nad ydynt yn cydymffurfio â'r gyllideb neu'r fframwaith polisi?* t.31
- *A ellir symud arian o un pennawd o'r gyllideb i un arall unwaith y bydd y gyllideb wedi'i mabwysiadu?* t.32

- *Pa bolisiau a gweithdrefnau eraill sy'n rheoli sut mae'r Cyngor yn rheoli ei gyllideb?* t.32
- *A oes unrhyw gyfyngiadau ar sut mae'r Cyngor yn prynu nwyddau a gwasanaethau?* t.32
- *Sut mae'r Cyngor yn ymrwymo i gontractau a chytundebau?* t.32

Mae rhan olaf y canllaw hwn yn egluro sut y gallwch chi ymgysylltu a bod yn rhan o'ch Cyngor a democratiaeth leol. Mae'n egluro sut mae eich cynghorwyr yn cael eu hethol, sut allwch chi gysylltu â'ch cynghorydd, codi cwestiynau a siarad mewn cyfarfodydd, a sut allwch chi ddefnyddio deisebau i godi materion sy'n bwysig i chi gyda'r Cyngor.

Mae'n ceisio ateb cwestiynau fel: -

- *Sut alla i ddod i wybod pa bryd mae cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau a'i gyrff yn digwydd?* t.33
- *Sut alla i ddod i wybod beth fydd yn cael ei drafod mewn cyfarfod penodol?* t.33
- *Sut alla i ddod i wybod pa bryd y bydd penderfyniad yn cael ei wneud ar fater sy'n peri pryder i mi?* t.33
- *A alla i ofyn i bwyllgor neu gorff o'r Cyngor edrych i mewn i fater penodol?* t.34
- *A alla i fynychu pwyllgorau'r Cyngor Llawn?* t.34
- *A alla i fynychu cyfarfodydd eraill?* t.35
- *A alla i siarad mewn cyfarfod?* t.35
- *A alla i ofyn cwestiwn mewn cyfarfod?* t.35
- *Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu?* t.36
- *A alla i weld cyfrifon y Cyngor er mwyn deall sut mae fy nhreth gyngor yn cael ei gwario?* t.36

Mae cyfeiriadau at y rhannau mwyaf perthnasol o'r cyfansoddiad a'r adnoddau ychwanegol sydd ar gael ar wefan y Cyngor yn cael eu darparu drwy'r canllaw hwn fel bod modd i chi ddarllen mwy am bwnc penodol os ydych chi'n dymuno.

Hefyd, mae mynegai manwl ar dudalen olaf y canllaw hwn fydd yn galluogi i chi gael cipolwg sydyn ar bynciau penodol a materion o ddiddordeb i chi.

Os oes unrhyw beth yn aneglur yn y canllaw hwn, neu os oes unrhyw beth ar goll, rhowch wybod i ni fel y gallwn ei wella.

Gallwch gysylltu yrru e-bost i democraticservices@torfaen.gov.uk.

Rhan 1 Y cyfansoddiad

Mae'r cyfansoddiad yn llywodraethu'r ffordd y mae'r Cyngor, y Cynghorwyr a'r swyddogion sy'n gweithio yn y Cyngor yn cydweithio i gyflawni swyddogaethau'r Cyngor. Mae'n sicrhau fod pawb yn y Cyngor yn gweithredu'n gyfreithlon, yn deg ac yn briodol a bod swyddogaethau'r Cyngor yn cael eu gwneud yn briodol ac yn effeithiol.

Mae Adran 1.1 y cyfansoddiad yn egluro pwrpas y cyfansoddiad.

Gallwch gael copi o'r cyfansoddiad o swyddfeydd y Cyngor ac fe allwch ei weld ar wefan y Cyngor. Hefyd, rhaid darparu copi o'r cyfansoddiad i bob Cynghorydd pan maent yn cael eu hethol i'r Cyngor.

Gallwch gael mynediad at gyfansoddiad y Cyngor ar wefan y Cyngor <https://www.torfaen.gov.uk/en/AboutTheCouncil/CouncillorsAndDemocracy/Councilconstitution/Councils-Constitution.aspx>.

Mae Adran 11.2.2 y cyfansoddiad yn egluro lle, pa bryd a sut ddylid cyhoeddi'r cyfansoddiad.

Mae'r Swyddog Monitro yn gyfrifol am gynnal ac adolygu'r cyfansoddiad. Mae'r Swyddog Monitro hefyd yn gyfrifol am benderfynu sut ddylid deall a gweithredu'r cyfansoddiad. Gallwch ddarllen rhagor am rôl y Swyddog Monitro yn Rhan 4 y canllaw hwn.

Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am gymeradwyo'r cyfansoddiad. Unwaith y ceir cytundeb ar y cyfansoddiad, dim ond y Cyngor Llawn sy'n gallu ei newid. Fel arfer, mae'r Swyddog Monitro yn argymhell newidiadau i'r Cyngor Llawn.

Mewn rhai amgylchiadau, gall y Swyddog Monitro wneud newidiadau i'r cyfansoddiad. Er enghraifft, lle mae newid yn y gyfraith sy'n effeithio ar y cyfansoddiad, neu lle mae angen gwneud mân newidiadau i egluro darpariaeth yn y cyfansoddiad sy'n aneglur.

Mae rhannau 4.2.1 y cyfansoddiad yn egluro sut y cytunir ar y cyfansoddiad a sut ellir ei newid.

Mae'r cyfansoddiad hefyd yn llywodraethu sut ddylid cynnal cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau. Y person sy'n cadeirio cyfarfod fydd yn gyfrifol am sicrhau fod y cyfansoddiad yn cael ei ddilyn yn ystod y cyfarfod hwnnw.

Rhan 2 Strwythurau democrataidd y Cyngor

Mae'r Cyngor wedi'i lunio o Gynghorwyr sy'n cael eu hethol bob pum mlynedd i gynrychioli pobl sy'n byw mewn gwahanol rannau o ardal y Cyngor, y gelwir hwy yn 'wardiau'.

Mae Cynghorwyr yn gyfrifol am bawb sy'n byw yn ardal y Cyngor, ond mae ganddynt ddyletswydd arbennig tuag at bobl sy'n byw yn eu ward.

Mae adran 3.3.1 y cyfansoddiad yn rhoi trosolwg o sut mae Cynghorwyr unigol yn gweithio gyda'i gilydd fel y Cyngor.

Mae'r holl Gynghorwyr yn cwrdd â'i gilydd yn rheolaidd fel y Cyngor Llawn. Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am osod cyllideb y Cyngor, blaenoriaethau polisi a'r fframwaith polisi cyffredinol.

Ar ddechrau pob blwyddyn, bydd y Cyngor Llawn yn ethol un Cynghorydd fel ei Aelod Llywyddol. Mae'r Aelod Llywyddol yn gyfrifol am gadeirio cyfarfodydd o'r Cyngor Llawn a sicrhau fod penderfyniadau yn cael eu gwneud yn briodol ac yn unol â'r rheolau.

Gallwch ddarllen rhagor am y rolau hyn yn Rhan 3 y canllaw hwn.

Gellir yr Arweinydd hefyd benodi cynghorwyr unigol i'r Cabinet. Yn gyffredinol, bydd yr Arweinydd yn penodi cynghorwyr o'u grwpiau gwleidyddol i'r Cabinet. Aelodau'r Cabinet sy'n gyfrifol am feysydd polisi penodol, y cyfeirir atynt yn gyffredin fel portffolios. Lle rhoddir cyfrifoldeb i faes gwaith neu swyddogaeth benodol i aelod o'r Cabinet, ac fe'i disgrifir yn y cyfansoddiad fel un sy'n cael ei dirprwyo i'r person hwnnw.

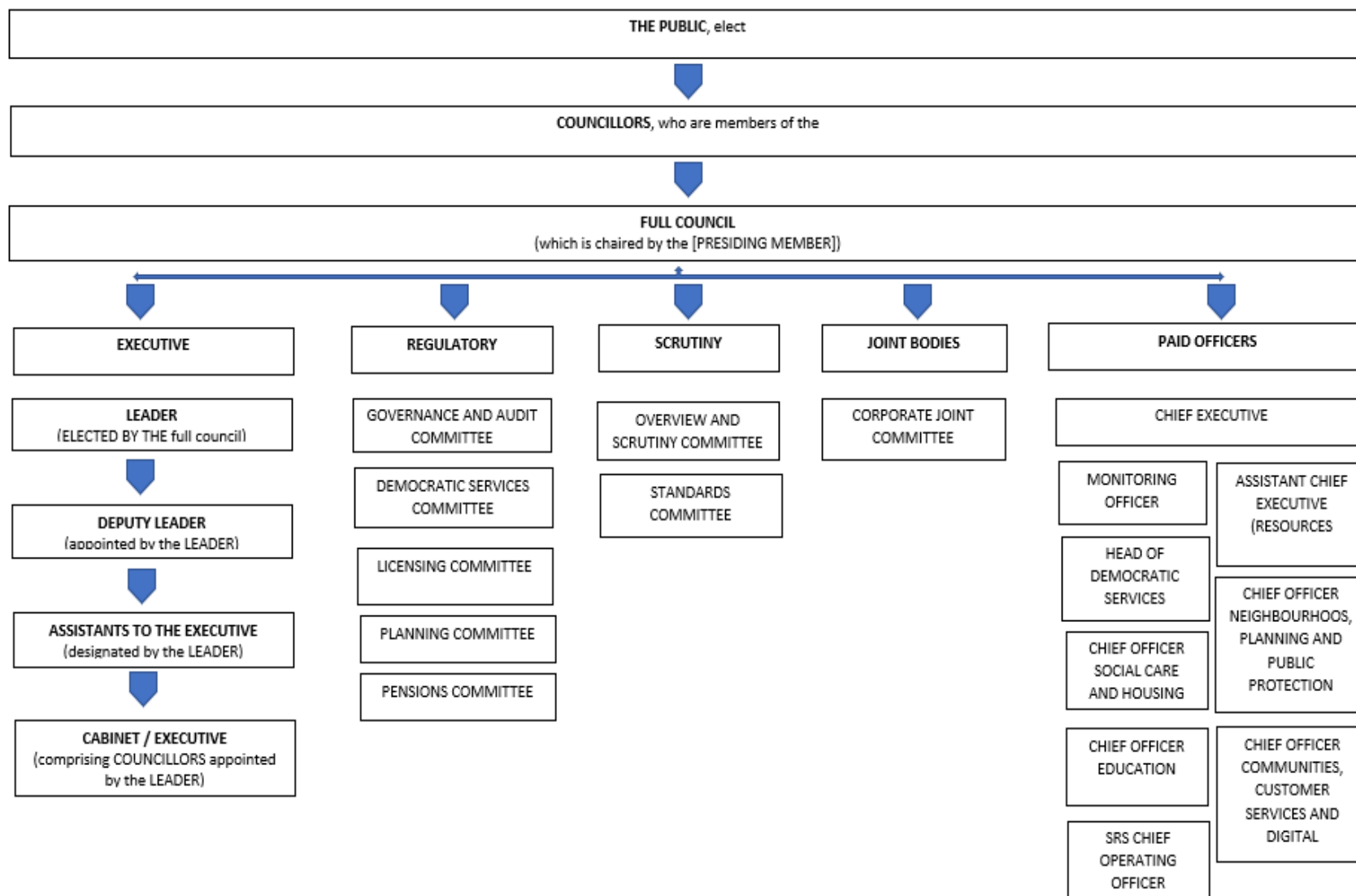
Mae'r Cabinet yn cwrdd yn rheolaidd i wneud penderfyniadau ar y cyd ar yr agweddau hynny o waith y Cyngor lle mae'r Cabinet yn gyfrifol amdano.

Mae rhai o swyddogaethau'r Cyngor yn cael eu gwneud gan bwyllgorau. Mae pwyllgorau yn grwpiau bychan o Gynghorwyr sy'n cwrdd â'i gilydd i gwblhau rhai o swyddogaethau rheoleiddio a chraffu'r Cyngor.

Gall y Cyngor Llawn ymgysylltu â staff cyflogedig o'r fath (y cyfeirir atynt fel swyddogion), fel y mae'n ei ystyried yn angenrheidiol. Gall y Cabinet, y Cyngor Llawn ddirprwyo swyddogaethau i swyddogion. Gellir dod o hyd i ragor o wybodaeth am y dirprwyaethau yn y cynllun dirprwyo swyddogion <https://www.torfaen.gov.uk/en/Related-Documents/Council-Governance/Executive-Scheme-of-Delegation.pdf> .

Gallwch ddarllen rhagor am y strwythurau hyn yn yr adrannau a ganlyn o'r Rhan hon o'r canllaw.

Structure chart

Cynghorwyr

Mae Cynghorwyr yn cael eu hethol gan y bobl sy'n byw mewn ward benodol i'w cynrychioli ar y Cyngor. Fodd bynnag, mae Cynghorwyr hefyd yn atebol i'r gymuned ehangach a rhaid iddynt weithredu er pennaf les pawb sy'n byw yn ardal y Cyngor.

Os ydych chi'n dymuno codi mater gyda'r Cyngor ac yn ansicr pwy i gysylltu â nhw, efallai y byddwch yn dymuno cysylltu â'ch Cynghorydd i ofyn am help.

Gallwch ddod i wybod pwy yw eich Cynghorydd lleol a'u manylion cyswllt ar wefan y Cyngor:

<https://www.torfaen.gov.uk/en/AboutTheCouncil/CouncillorsAndDemocracy/Who-is-my-Councillor/Who-is-my-Councillor.aspx>.

Mae'r holl Gynghorwyr yn aelodau o'r Cyngor Llawn, ac efallai eu bod hefyd yn aelodau o un neu fwy o gyrff aelodau'r Cyngor (megis y Cabinet neu bwyllgor). Lle mae Cynghorwyr yn gweithredu fel aelod o gorff Cyngor penodol, cyfeirir atynt yn y cyfansoddiad fel 'Aelodau'.

Mae gan gynghorwyr hawliau penodol sydd wedi'u nodi yn y cyfansoddiad, sy'n eu galluogi i godi materion a gwneud cynrychioliadau ar eich rhan.

Er enghraifft, gall Cynghorwyr: -

- weld unrhyw wybodaeth y maent ei hangen er mwyn cyflawni eu rôl fel aelod o'r Cyngor;
- mynychu unrhyw gyfarfod o'r Cyngor, ei bwyllgorau neu'r Cabinet;
- siarad mewn unrhyw gyfarfod o unrhyw gorff Cyngor y maent yn aelod ohono;
- gyda chaniatâd y cadeirydd, siarad mewn unrhyw gyfarfod o unrhyw gorff Cyngor (hyd yn oed os nad ydynt yn aelod o'r corff hwnnw);
- siarad â'r Arweinydd, neu aelodau'r Cabinet neu swyddogion y Cyngor am unrhyw agwedd o fusnes y Cyngor; a
- codi cwynion.

Mae hawliau cynghorwyr at wybodaeth wedi'u nodi yn adran 3.5.6 y cyfansoddiad.

Nodir hawliau cynghorwyr i gymryd rhan yng ngweithrediadau'r Cyngor yn adran 4 y cyfansoddiad.

Hefyd, gall Cyngorwyr godi cwestiynau mewn cyfarfodydd o'r Cyngor Llawn a phwyllgorau ac is-bwyllgorau'r Cyngor, cyflwyno rhybuddion i'r Cyngor Llawn a galw penderfyniadau i mewn.

Mae'r rheolau o ran sut mae'r hawliau hyn yn cael eu gweithredu wedi'u nodi yn adran 4 y cyfansoddiad.

Y Cyngor Llawn

Adran 4 y cyfansoddiad sy'n llywodraethu'r Cyngor Llawn.

Beth mae'r Cyngor Llawn yn ei wneud?

Mae'r gyfraith yn gofyn bod rhai penderfyniadau pwysig yn cael eu gwneud gan yr holl Gynghorwyr wrth iddynt gyd-gyfarfod fel y Cyngor Llawn. Cyfeirir at y rhain yn y cyfansoddiad fel swyddogaethau'r Cyngor Llawn. Gall y Cyngor benderfynu y dylai'r Cyngor Llawn ymgymryd â swyddogaethau eraill nad ydynt yn rhai ar gyfer y weithrediaeth. Cyfeirir at y rhain yn y cyfansoddiad fel swyddogaethau dewis lleol gan bod gan y Cyngor ddewis o ran pa berson neu gorff ddylai ymgymryd â nhw.

Mae Adran 4 y cyfansoddiad yn egluro'r gwahanol fathau o swyddogaethau sy'n cael eu cyflawni yn y Cyngor a pha ran o'r Cyngor sy'n gyfrifol am eu cyflawni.

Ymysg pethau eraill, mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am: -

- gytuno ar y cyfansoddiad, ac unrhyw newidiadau i'r cyfansoddiad;
- gosod cyllideb y Cyngor;
- datblygu cynllun integredig sengl y Cyngor (sy'n egluro sut fydd y Cyngor yn cyflawni ei ddyletswyddau cyfreithiol mewn ardaloedd megis iechyd a gofal cymdeithasol, plant a phobl ifanc a diogelwch cymunedol);
- cytuno ar gynlluniau a strategaethau allweddol (y cyfeirir atynt yn y cyfansoddiad fel 'fframwaith polisi');
- adolygu ac adrodd ar berfformiad y Cyngor;
- ethol yr Arweinydd a'r Aelod Llywyddol; a
- phenodi'r Prif Weithredwr a'r Prif Swyddogion eraill.

Rhestrir holl swyddogaethau'r Cyngor Llawn yn adran 4.2 y cyfansoddiad.

Mae cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn cael eu cadeirio gan yr Aelod Llywyddol. Maent yn gyfrifol am sicrhau fod cyfarfodydd yn cael eu cynnal yn unol â'r cyfansoddiad a bod penderfyniadau yn cael eu gwneud yn briodol, yn deg ac yn gyfreithiol.

Gallwch ddarllen rhagor am rôl yr Aelod Llywyddol yn Rhan 3 y cynllun hwn.

Beth sy'n digwydd yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn?

Bydd y Cyngor Llawn yn cwrdd ar ddechrau pob blwyddyn ariannol i ethol Cynghorwyr i swyddi penodol ar y Cyngor, i benodi Cynghorwyr i gyrff allanol ac i sefydlu pwyllgorau a gweithgorau i gwblhau busnes y Cyngor yn ystod y flwyddyn. Mae hwn yn cael ei adnabod fel y cyfarfod blynyddol.

Mae amseriad y cyfarfod blynyddol a'r materion i'w penderfynu yn y cyfarfod hwnnw wedi'u disgrifio yn rheolau gweithdrefn y Cyngor, o adran 4.9 ymlaen yn y cyfansoddiad.

Yn y cyfarfod blynyddol, bydd y Cyngor hefyd yn penderfynu pa mor aml y dylai'r holl Gynghorwyr gwrdd gyda'i gilydd fel y Cyngor Llawn. Mae'r cyfarfodydd rheolaidd hyn o'r Cyfarfodydd Llawn yn cael eu hadnabod fel cyfarfodydd arferol.

Cynhelir cyfarfodydd arferol yn unol â rheolau gweithdrefn y Cyngor yn adran 4 y cyfansoddiad.

Mewn rhai amgylchiadau, efallai y bydd angen i'r Cyngor Llawn gwrdd cyn y cyfarfod nesaf sydd wedi'i amserlennu, i drafod mater sydd â brys penodol neu sydd o bwys. Gelwir hyn yn gyfarfod arbennig o'r Cyngor.

Rha

nnu Mae'r broses lle y gellir galw cyfarfod arbennig a'r materion y gellir eu trafod yno wedi'u nodi yn adran 4.7 y cyfansoddiad.

Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd ar ran y Prif Weithredwr sy'n gyfrifol am benderfynu pryd a lle y cynhelir cyfarfodydd y Cyngor Llawn. Rhaid iddo roi gwybod i Gynghorwyr am hyn drwy roi gwŷs iddynt.

Hefyd, mae'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, ar ran y Prif Weithredwr, hefyd yn gyfrifol am sicrhau fod y cyhoedd yn cael gwybod am gyfarfodydd y Cyngor Llawn, drwy gyhoeddi rhybudd cyn pob cyfarfod. Rhaid i'r rhybudd gynnwys gwybodaeth benodol megis dyddiad ac amser y cyfarfod, y lleoliad lle y bydd yn cael ei gynnal a sut i gael mynediad at y cyfarfod o bell gan ddefnyddio fideo gynadledda.

Gallwch ddarllen mwy am gymryd rhan mewn cyfarfodydd o'r Cyngor yn rhan 4 y canllaw hwn.

Adran 4.9 a 4.10 y cyfansoddiad sy'n llywodraethu trefniadau cyfarfod a gofynion hysbysu.

Sut mae'r Cyngor Llawn yn gwneud penderfyniadau?

Cynhelir cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn unol â chyfres gytunedig o reolau sydd wedi'u dylunio i sicrhau bod trafodaethau yn cael eu cynnal yn deg ac yn effeithlon, a bod gan bob Cyngorydd y gallu i godi cwestiynau a gwneud sylwadau ar ran y cyhoedd.

Mae rheolau trafod wedi'u nodi yn adran 4.19 y cyfansoddiad.

Gwneir penderfyniadau gan bleidleisiau bwrw Cynghorwyr o blaid neu yn erbyn penderfyniad penodol (y cyfeirir atynt yn y cyfansoddiad fel cynnig). Hefyd, gall Cynghorwyr gynnig gwelliannau (newidiadau) i gynnig penodol, ac yna mae'n rhaid pleidleisio arno.

Fel arfer, bydd pleidleisiau cael eu cynnal drwy godi dwylo, gyda Cynghorwyr yn cael cais i godi eu dwylo i ddangos p'un a ydynt yn pleidleisio o blaid neu yn erbyn cynnig penodol, neu p'un a ydynt yn dymuno ymatal (h.y. peidio â phleidleisio o blaid nac yn erbyn y cynnig).

Fel arfer, bydd penderfyniadau angen mwyafrif syml o'r rhai sy'n bresennol i bleidleisio ar gyfer cynnig penodol. Mewn geiriau eraill, rhaid i fwy o Gynghorwyr bleidleisio o blaid cynnig nac yn ei erbyn. Pan fo pleidlais yn gyfartal ar ôl i'r holl Gynghorwyr bleidleisio, bydd yr Aelod Llywyddol yn cael ail pleidlais, sy'n pleidlais fwrw.

Gall cynghorwyr wneud cais am pleidlais gofrestrdig ar fater penodol. Mewn pleidlais gofrestrdig, bydd y Cynghorwyr sy'n pleidleisio o blaid ac yn erbyn cynnig penodol, a'r rhai sy'n ymatal, yn cael eu nodi i lawr a'u cofnodi yng nghofnodion y cyfarfod. Gall cynghorwyr hefyd wneud cais i'w pleidlais unigol ar gynnig penodol gael ei gofnodi yn y cofnodion.

Mae trefniadau pleidleisio'r Cyngor wedi'u nodi yn adran 4.20 y cyfansoddiad.

A oes angen i bob Cyngorydd fod yn bresennol cyn y gellir gwneud penderfyniad?

Nid oes angen i bob Cyngorydd bleidleisio ar bob penderfyniad. Yn wir, mewn rhai amgylchiadau, efallai nad yw'n briodol i Gynghorydd bleidleisio ar fater penodol (er enghraifft, lle mae ganddynt fudd rhagfarnus mewn penderfyniad). Gallwch ddarllen rhagor am hyn yn rhan 3 y canllaw hwn.

Fodd bynnag, er mwyn i'r Cyngor wneud penderfyniad cyfreithlon, rhaid i isafswm o Gynghorwyr fod yn bresennol mewn cyfarfod. Cyfeirir yn y cyfansoddiad at yr

isafswm o Gynghorwyr sydd angen bod yn bresennol mewn cyfarfod fel y cworwm ar gyfer y cyfarfod hwnnw.

Mae Adran 4.12 y cyfansoddiad yn gosod isafswm o Gynghorwyr sy'n rhaid iddynt fod yn bresennol fel y gall y Cyngor Llawn wneud penderfyniad.

A yw'r cyfarfodydd yn cael eu recordio?

Cedwir cofnod o bob cyfarfod ar ffurf cofnodion. Bydd y cofnodion yn cynnwys cofnod o'r cynigion a gyflwynwyd i'r cyfarfod, a'r penderfyniadau a wnaed. Hefyd, cedwir cofnod o bwy oedd yn bresennol yn y cyfarfod.

Cytunir ar gofnodion cyfarfod o'r Cyngor Llawn erbyn cyfarfod nesaf y Cyngor ac fe'u cyhoeddir ar wefan y Cyngor yn unol â mynediad y Cyngor at reolau gweithdrefn gwybodaeth.

Os ydych chi'n dymuno canfod beth oedd penderfyniad y Cyngor ar fater sy'n effeithio arnoch chi, gallwch ddarllen cofnodion y cyfarfod lle trafodwyd y mater hwnnw.

Gweler gwybodaeth ar gofnodion yn adran 4.21 y cyfansoddiad.

Gweler y rheolau gweithdrefn mynediad at wybodaeth yn adran 4.27 y cyfansoddiad.

Mae cofnodion cyfarfodydd ar gael ar wefan y Cyngor <https://modern.gov.torfaen.gov.uk/mgListCommittees.aspx>.

Y Cabinet

Yn y Cabinet mae'r Arweinydd, a Chynghorwyr unigol a benodir i'r Cabinet gan yr Arweinydd.

 Mae adrannau 5.1.1 a 5.1.2 y cyfansoddiad yn egluro aelodaeth y Cabinet a sut y penodir Cynghorwyr ar y Cabinet.

Gall rôl yr Arweinydd ac unrhyw rôl ar y Cabinet gael ei gwneud gan ddau neu fwy o Gynghorwyr ar sail rhannu swyddi.

 Mae adran 5.4 y cyfansoddiad yn egluro'r trefniadau rhannu swyddi ar gyfer aelodau'r Cabinet.

Beth mae'r Cabinet yn ei wneud?

Yr Arweinydd sy'n gyfrifol am ymgymryd â swyddogaethau gweithredol y Cyngor. Fodd bynnag, yn ymarferol, ni all yr Arweinydd fynd ati ei hun i gyflawni pob un o'r swyddogaethau hyn, felly mae'r Arweinydd yn dirprwyo cyfrifoldeb am swyddogaethau penodol i'r Cabinet, i aelodau'r Cabinet, i swyddogion y Cyngor neu i gyrff eraill.

 Gweler cynllun dirprwyo'r Cyngor yn Atodiad 5 y cyfansoddiad.

Cyfarfodydd y Cabinet

Yr Arweinydd fydd cadeirio cyfarfodydd y Cabinet.

Bydd y Cabinet yn cwrdd ar amserau y cytunir arnynt gan yr Arweinydd ar argymhelliad y Swyddog Priodol fel y nodir yn adran 5.11. Cynhelir cyfarfodydd y Cabinet yn unol â'r rheolau gweithdrefn a thrafod sydd wedi'u nodi yn y cyfansoddiad.

 Mae rheolau gweithdrefn a thrafod y Cabinet wedi'u nodi yn adran 5.13 y cyfansoddiad.

Sut mae'r Cabinet yn gwneud penderfyniadau?

Mae rheidrwydd ar y Cabinet i ymgynghori â Chynghorwyr unigol a phwyllgorau penodol cyn iddo wneud penderfyniadau ar faterion nad ydynt yn rhai brys.

 Mae'r gofynion ymgynghori hyn wedi'u hegluro yn adrannau 5.10 a 5.12 y cyfansoddiad.

Rhaid i'r Cabinet gadw cofnod o bob penderfyniad a wna, gan gynnwys pob penderfyniad a wnaed gan aelod unigol o'r Cabinet a phwyllgorau'r Cabinet.

Mae adran 15.13.5 y cyfansoddiad yn nodi'r gofynion ar gyfer cofnod penderfyniadau'r Cabinet.

Gallwch ddarllen cofnodion cyfarfodydd y Cabinet ar wefan y Cyngor <https://modern.gov.torfaen.gov.uk/ieListMeetings.aspx?Committeeld=134>.

Pam fod gan y Cyngor bwyllgorau a beth maen nhw'n ei wneud?

Mae'r gyfraith yn dweud bod yn rhaid i'r Cyngor sefydlu pwyllgorau er dibenion cynnal rhai o swyddogaethau cyfreithiol y Cyngor.

Hefyd, fe all y Cyngor benderfynu sefydlu pwyllgorau a gweithgorau eraill er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i ymgymryd â'i fusnes yn effeithlon ac yn effeithiol.

Beth mae pwyllgorau rheoleiddio y Cyngor yn ei wneud?

Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu

Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cynghori'r Cyngor Llawn, y Cabinet a'i bwyllgorau perthnasol ac aelodau ar faterion sy'n ymwneud â llywodraethu da, trosolwg ariannol, rheoli risg a chwynion.

Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn monitro effeithiolrwydd rheolau a gweithdrefnau'r Cyngor er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gweithredu'n gyfreithlon, yn gyfrifol a'i fod yn atebol i'r cyhoedd (cyfeirir ato yn y cyfansoddiad fel systemau llywodraethu a rheolaethau mewnol y Cyngor). Hefyd, mae'r pwyllgor yn gyfrifol am sicrhau bod penderfyniadau ac arian y Cyngor yn cael eu harchwilio yn unol â'r gweithdrefnau cytunedig.

Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cynnwys cymysgedd o Gyngorwyr ac aelodau lleyg (nad ydynt yn aelodau o'r Cyngor). Penodir cyngorwyr i'r Pwyllgor yn unol â'r rheolau cydbwysedd gwleidyddol (sy'n sicrhau bod cydbwysedd gwleidyddol y pwyllgor yn adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor).

Mae adran 9 y cyfansoddiad yn egluro trefniadau'r Cyngor ar gyfer y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

Mae'r cynllun dirprwyo yn adran 9.2 y cyfansoddiad yn egluro swyddogaethau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn gyfrifol am benodi Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd, gan adolygu'r ddarpariaeth o adnoddau i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn barhaus a chefnogi aelodau nad ydynt yn aelodau o'r Weithrediaeth yn y Cyngor.

Mae'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd wedi'i lunio o Gyngorwyr, er bod cyfyngiadau ar nifer yr aelodau o'r Cabinet a all wasanaethu ar y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd. Penodir cyngorwyr i'r Pwyllgor yn unol â'r rheolau cydbwysedd gwleidyddol (sy'n sicrhau bod cydbwysedd gwleidyddol y pwyllgor yn adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor).

 Mae adran 10.5 y cyfansoddiad yn egluro trefniadau'r Cyngor ar gyfer y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

 Mae'r cynllun dirprwyo yn adran 10.5.2 y cyfansoddiad yn egluro swyddogaethau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd.

Pwyllgor Trwyddedu

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am benderfynu p'un i gymeradwyo trwyddedau ar gyfer amrediad eang o fusnesau, gwasanaethau a gweithgareddau yn ei ardal. Mae swyddogaethau trwyddedu'r Cyngor wedi'u dirprwyo i Bwyllgor Trwyddedu'r Cyngor.

Bydd y Cyngor yn penodi Cynghorwyr unigol i'r Pwyllgor Trwyddedu ac yn cytuno ar gyloch gorchwyl ar gyfer, ac ar ddirprwyo hawliau, i'r Pwyllgor Trwyddedu fel bod modd iddo weithredu ar y swyddogaethau hynny.

 Gallwch ddarllen mwy am Bwyllgor Trwyddedu'r Cyngor yn adran 7 y cyfansoddiad.

 Gallwch hefyd ddarllen mwy am swyddogaethau trwyddedu'r Cyngor ar wefan y Cyngor www.torfaen.gov.uk/en/Business/Licensing/Licensing.aspx .

Pwyllgor Cynllunio

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am weithredu'r system gynllunio yn ei ardal. Mae hyn yn cynnwys paratoi cynlluniau datblygu lleol a pholisiau cynllunio lleol (sy'n llywodraethu datblygiad yn ardal y Cyngor) a rheoli datblygiad (drwy gymeradwyo neu wrthod caniatâd am ddatblygiadau newydd).

Bydd y Cyngor yn penodi Cynghorwyr unigol i'r Pwyllgor Cynllunio ac yn cytuno ar gyloch gorchwyl ar gyfer, ac er mwyn dirprwyo hawliau, i'r Pwyllgor Cynllunio fel bod modd iddo weithredu ar y swyddogaethau hynny.

 Gallwch ddarllen mwy am Bwyllgor Cynllunio'r Cyngor yn adran 9.4 y cyfansoddiad.

 Gallwch hefyd ddarllen mwy am swyddogaethau cynllunio'r Cyngor ar wefan y Cyngor <https://www.torfaen.gov.uk/en/PlanningAndDevelopment/Planningpolicy/Forward-Planning-Team/Forward-Planning-Team.aspx>.

Beth mae pwyllgorau craffu'r Cyngor yn ei wneud?

Pwyllgor Trosolwg a Chraffu

Mae'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu yn gyfrifol am ddal y Cabinet a chyrrff eraill y Cyngor i gyfrif.

Gall y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu: -

- adolygu a chraffu penderfyniadau a wnaed gan y Cabinet a rhannau eraill o'r Cyngor;
- gwneud adroddiadau ac argymhellion i'r Cyngor neu i'r Cabinet; a
- gwneud cynigion ynghylch newidiadau i bolisiau a gweithdrefnau'r Cyngor.

Mae swyddogaethau'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu wedi'u nodi yn adrannau 6.1.1 y cyfansoddiad.

Rhaid i aelodau'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu gael gwybod am gyfarfodydd cyrrff eraill y Cyngor. Mae ganddynt hawliau arbennig i weld dogfennau'r Cyngor.

Hefyd, fe allai'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu fod angen i unrhyw aelod o'r Cabinet neu unrhyw uwch swyddog cyflogedig i'r Cyngor i fynychu cyfarfod o'r pwyllgor i egluro penderfyniad a wnaethant neu i egluro eu perfformiad.

Mae hawliau a phwerau'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu wedi'u disgrifio yn adrannau 6.1.1 i 6.8 y cyfansoddiad.

Mae'r rheolau o ran aelodaeth o'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu, cynnal cyfarfodydd pwyllgor a chynnal swyddogaethau'r pwyllgorau wedi'u nodi yn adran 6 y cyfansoddiad.

Pwyllgor Safonau

Mae'r Pwyllgor Safonau yn gyfrifol am hyrwyddo safonau uchel o ymddygiad gan Gynghorwyr, gan gynnwys cynghori a hyfforddi Cynghorwyr ar y cod ymddygiad i gynghorwyr a hysbysu'r Cyngor am newidiadau i'r cod hwnnw.

Mae swyddogaethau'r Pwyllgor Safonau wedi'u nodi yn adrannau 8.2.1 y cyfansoddiad.

Mae'r Pwyllgor Safonau hefyd yn gyfrifol am ymchwilio i doriadau honedig o'r cod ymddygiad i gynghorwyr a chosbi aelodau lle y canfyddir eu bod wedi methu â chydymffurfio â'r cod hwnnw.

Mae'r drefn ar gyfer ymdrin â honiadau a wneir yn erbyn Cyngorwyr wedi'i nodi yn Atodiad 2.7 ac Atodiad 21 y cyfansoddiad.

Mae'r Pwyllgor Safonau yn cynnwys cymysgedd o Gyngorwyr ac aelodau annibynnol (na all fod yn aelodau neu'n swyddogion cyflogedig i'r Cyngor neu'n perthyn i aelodau neu swyddogion cyflogedig y Cyngor).

Gallwch ddarllen mwy am y Pwyllgor Safonau yn adran 8 y cyfansoddiad.

Beth yw cydbwyllgorau?

Gall y Cyngor gyflawni rhai o'i swyddogaethau ar y cyd gydag un neu fwy o awdurdodau lleol yng Nghymru, a chyda cyrff cyhoeddus eraill. Gallai'r Cyngor benderfynu gwneud hyn lle, er enghraifft, mae'r Cyngor yn ystyried y gallai fynd ati'n well i hyrwyddo llesiant economaidd, cymdeithasol neu amgylcheddol pobl sy'n byw yn ei ardal drwy gydlynu ei weithgareddau gydag awdurdodau lleol, cyrff neu bobl eraill.

Gall y Cyngor sefydlu cydbwyllgor gydag awdurdodau lleol, cyrff neu bobl eraill a dirprwyo penderfyniadau a swyddogaethau i'r cydbwyllgor hwnnw. Drwy ganiatáu i benderfyniadau gael eu gwneud gan gydbwyllgor, gall y Cyngor sicrhau bod modd cydlynu penderfyniadau rhwng yr holl awdurdodau a chyrff a gynrychiolir ar y pwyllgor.

Hefyd, gall y Cabinet sefydlu trefniadau ar y cyd gydag un neu fwy o'r awdurdodau lleol yng Nghymru er dibenion gweithredu swyddogaethau gweithredol ar y cyd gyda'r awdurdodau hyn.

Mae adran 5.7 y cyfansoddiad yn rheoli'r amgylchiadau lle y gall y Cyngor neu'r Cabinet ymrwmo i drefniadau ar y cyd gydag awdurdodau a chyrff eraill.

Hefyd, gall y Cyngor a'r Cabinet ddirprwyo neu gontractio allan swyddogaethau penodol i awdurdod lleol arall neu i gorff neu sefydliad arall.

Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru

Mae Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru yn fath o gydbwyllgor.

Fodd bynnag, yn wahanol i gydbwyllgorau eraill (sy'n cael eu creu gan Gyngorau sy'n penderfynu cydweithio), crëwyd Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru gan Weinidogion Cymru.

Mae Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru yn gyfrifol am y swyddogaethau a ganlyn: -

- trafniadaeth;
- cynllunio strategol;
- datblygiad economaidd;

Rhaid i'r Cyngor gydweithio gydag aelodau eraill Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru pan mae'n ymgymryd â'r swyddogaethau hyn.

Sefydlir Cydbwyllgorau Corfforaethol dan reoliadau a wnaed gan Weinidogion Cymru. O ganlyniad, mae nifer o'r rheolau a'r safonau sy'n berthnasol i Gydbwyllgorau Corfforaethol wedi'u nodi yn y rheoliadau, yn hytrach nag yn y cyfansoddiad.

Gallwch ddarllen rhagor am drefniadau Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru yn adran 11 y cyfansoddiad.

Gallwch ddarllen y rheoliadau sy'n llywodraethu'r Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru ar-lein, ar <https://www.legislation.gov.uk/wsi/2021/343/contents/made>

Gallwch ddarllen rhagor am y cydbwyllgorau statudol yn gyffredinol mewn canllawiau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar <https://gov.wales/corporate-joint-committee-statutory-guidance-summary>.

Aelod Llywyddol a Dirprwy Aelod Llywyddol

Mae'r Aelod Llywyddol a'r Dirprwy Aelod Llywyddol yn cael eu hethol gan y Cyngor Llawn bob blwyddyn.

Mae'r gweithdrefnau sy'n llywodraethu ethol yr Aelod Llywyddol a'r Dirprwy Aelod Llywyddol a'u hymddiswyddiad neu eu diswyddiad wedi'u nodi yn adran 4 y cyfansoddiad.

Mae'r Aelod Llywyddol yn gyfrifol am: -

- hyrwyddo ac ategu'r cyfansoddiad;
- llywyddu yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn;
- sicrhau fod cworwm yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn a'u bod yn cael eu cynnal yn unol â rheolau gweithdrefn y Cyngor; a
- sicrhau bod penderfyniadau yn cael eu gwneud yn unol â'r cyfansoddiad.

Mae'r Dirprwy Aelod Llywyddol yn gwneud swyddogaethau'r Aelod Llywyddol yn eu absenoldeb.

Gallwch ddarllen mwy am rôl a swyddogaethau'r Aelod Llywyddol a'r Dirprwy Aelod Llywyddol yn adran 4.4 y cyfansoddiad.

Arweinydd a Dirprwy Arweinydd

Mae'r Arweinydd yn cael ei ethol gan y Cyngor Llawn bob blwyddyn.

Mae'r Dirprwy Arweinydd yn cael ei benodi gan yr Arweinydd i weithredu swyddogaethau'r Arweinydd yn ei absenoldeb.

Mae'r trefniadau sy'n llywodraethu etholiad yr Arweinydd a phenodiad y Dirprwy Arweinydd wedi'u nodi yn adrannau 5.2 i 5.4 y cyfansoddiad.

Mae'r Arweinydd yn gyfrifol am benodi Cynghorwyr i'r Cabinet ac am ddyrannu meysydd polisi a chyfrifoldebau penodol (portffolios) i aelodau'r Cabinet, argymhell dyrannu meysydd polisi a chyfrifoldebau penodol (portffolios) i aelodau'r Cabinet i'w cytuno gan y Cyngor Llawn.

Mae'r Arweinydd hefyd yn cadeirio cyfarfodydd y Cabinet.

Bydd yr Arweinydd yn gweithredu fel aelod y Cyngor ar Gydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru a chynrychiolydd y Cyngor ar Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus De Ddwyrain Cymru.

Gall yr Arweinydd benodi aelodau eraill o'r Cyngor i wasanaethu ar gyrrff allanol eraill.

Aelod y Cabinet

Mae Aelodau'r Cabinet yn gyfrifol am: -

- wneud penderfyniadau ar faterion sy'n syrthio o fewn eu maes cyfrifoldeb;
- chwarae rôl weithredol yng nghyfarfodydd y Cabinet a gwneud penderfyniadau;
- cyfrannu at ddatblygiad blaenraglen waith y Cyngor ac ar bolisiau a gweithdrefnau yn eu maes cyfrifoldeb;
- darparu arweiniad gwleidyddol i swyddogion cyflogedig y Cyngor ar faterion y maent yn gyfrifol amdanynt;
- adrodd i'r Cyngor Llawn, yr Arweinydd, y Cabinet ac eraill ar berfformiad y gwasanaethau y maent yn gyfrifol amdanynt; a
- chymryd rhan ym mhrosesau a gweithdrefnau craffu'r Cyngor, gan gynnwys drwy egluro'r penderfyniadau y maent wedi'u gwneud a pherfformiad eu swyddogaethau yn eu hardal i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu.

Gallwch ddarllen rhagor am aelodau'r Cabinet yn adran 5.4 y cyfansoddiad.

Cynorthwydd y Weithrediaeth

Bydd cymorthyddion yn cefnogi aelodau Gweithredol y Cabinet drwy wneud tasgau penodol a chymryd cyfrifoldebau penodol ganddynt. Fe allant fynychu cyfarfodydd, paratoi adroddiadau, adolygu papurau a drafftio sylwadau ar gyfer yr aelod y maent yn ei gefnogi.

Nid yw'r cymorthyddion i'r Weithrediaeth yn aelodau o'r Cabinet a ni all bleidleisio yng Nghyfarfodydd y Cabinet neu Gyfarfodydd Pwyllgor y Cabinet. Fodd bynnag, mae ganddynt hawl i fynychu ac i siarad mewn cyfarfodydd y Cabinet a'i bwyllgorau.

Gallwch ddarllen rhagor am Gymorthyddion i'r Weithrediaeth yn adran 5.4 y cyfansoddiad.

Pa rolau y mae swyddogion cyflogedig y Cyngor yn ymgymryd â nhw?

Mae aelodau etholedig y Cyngor yn cael eu cefnogi gan swyddogion cyflogedig y Cyngor, sy'n atebol i'r Cyngor ac yn gyfrifol am gyflwyno gwasanaethau i'r cyhoedd yn unol â'r polisiau a'r gweithdrefnau a gytunwyd gan y Cyngor Llawn, y Cabinet a'u pwyllgorau a'u cyrff.

Y **Prif Weithredwr** sydd â'r cyfrifoldeb corfforaethol a gweithredol cyffredinol am waith y Cyngor ac am holl swyddogion cyflogedig y Cyngor.

Mae rôl a swyddogaethau'r Prif Weithredwr yn cael eu disgrifio yn adrannau 11.2.1 y cyfansoddiad.

Mae'r **Swyddog Monitro** yn gyfrifol am sicrhau cyfreithlondeb a thegwch ym mhenderfyniadau'r Cyngor, cynnal ac ategu'r cyfansoddiad, derbyn adroddiadau o doriadau honedig yn nyletswyddau a goblygiadau'r Cyngor a chynnal ymchwiliadau i honiadau o'r fath.

Mae rôl a swyddogaethau'r Swyddog Monitro yn cael eu disgrifio yn adrannau 11.2.2 y cyfansoddiad.

Mae'r **Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd** yn gyfrifol am gynghori'r Cyngor, ei bwyllgorau a Chynghorwyr unigol ar weithredu'n briodol ar swyddogaethau a chyfrifoldebau democrataidd y Cyngor.

Y **Prif Swyddog Cyllid** sy'n gyfrifol am sicrhau bod y Cyngor yn gwneud penderfyniadau cyfreithlon ac ariannol ddarbodus. Maent hefyd yn gyfrifol am

weithrediad materion ariannol y Cyngor a darparu cyngor i Gynghorwyr ar weithdrefnau cyllidebol ac ariannol eraill y Cyngor.

Mae rôl a swyddogaethau'r Prif Swyddog Cyllid yn cael eu disgrifio yn adrannau 11.2.3 y cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor hefyd yn cyflogi nifer o Brif Swyddogion eraill, gan gynnwys: -

- Prif Swyddog Addysg
- Prif Swyddog Gofal Cymdeithasol a Thai
- Prif Swyddog Cymdogaethau, Cynllunio a Diogelu'r Cyhoedd
- Prif Swyddog Cymunedau, Cwsmeriaid a Materion Digidol
- Prif Swyddog Gweithredu GRhA

Mae'r holl Brif Swyddogion yn atebol i'r Cyngor am reolaeth ariannol a gweinyddiaeth y gwasanaethau hynny a'r gweithgareddau a ddyrannir iddynt yn unol â pholisïau'r Cyngor.

Mae'r prosesau a ddefnyddir i recriwtio, penodi, disgyblu a diswyddo swyddogion wedi'u nodi yn adran 10 y cyfansoddiad.

Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion ymddwyn?

Dylai Cynghorwyr gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau

Disgwylir i Gynghorwyr gynnal y safonau uchaf o ymddygiad personol a phroffesiynol. Disgrifir y safonau hynny yn y Cod Ymddygiad i Aelodau.

Bwriad y Cod Ymddygiad i Aelodau yw helpu ac arwain Cynghorwyr i gynnal safonau ymddygiad priodol pan maent yn gwasanaethu eu cymuned. Yn ei dro, mae hyn yn rhoi sicrwydd i'r cyhoedd ac yn helpu i adeiladu eu hymddiriedaeth yn eu cynrychiolwyr lleol, a'u parch tuag atynt.

Mae'r Cod Ymddygiad i Aelodau yn seiliedig ar 7 Egwyddor Bywyd Cyhoeddus, a sefydlwyd am y tro cyntaf yn 1995 yn y *Nolan Report on Standards in Public Life*. Ychwanegwyd tair egwyddor ychwanegol yn yr egwyddorion llywodraeth leol yng Nghymru.

Mae'r Cod Ymddygiad i Aelodau yn gyson â'r egwyddorion hyn ac yn darparu ar gyfer eu gweithredu'n ymarferol.

➤ **Anhunanoldeb**

Rhaid i aelodau weithredu er budd y cyhoedd yn unig. Ni ddylent fyth ddefnyddio eu safle fel aelodau i roi mantais amhriodol iddynt eu hunain neu roi mantais neu anfantais amhriodol i eraill.

➤ **Gonestrwydd**

Rhaid i aelodau ddatgan unrhyw fuddion preifat sy'n berthnasol i'w dyletswyddau cyhoeddus a chymryd camau i ddatrys unrhyw wrthdaro mewn ffordd sy'n gwarchod budd y cyhoedd.

➤ **Dilysrwydd a phriodoldeb**

Ni ddylai aelodau roi eu hunain mewn sefyllfa lle mae eu dilysrwydd yn cael ei gwestiynu gan unrhyw oblygiad ariannol neu arall ar unigolion neu sefydliadau a allai geisio dylanwadu arnynt wrth iddynt ymgymryd â'u dyletswyddau. Rhaid i aelodau, ar bob achlysur, osgoi unrhyw ymddygiad o'r fath.

➤ **Dyletswydd i gynnal y gyfraith**

Rhaid i aelodau weithredu i gynnal y gyfraith a gweithredu ar bob achlysur yn unol â'r ymddiriedaeth y mae'r cyhoedd wedi ei ddangos tuag atynt.

➤ **Stiwardiaeth**

Wrth weithredu eu dyletswyddau a'u cyfrifoldebau, rhaid i aelodau sicrhau bod adnoddau eu hawdurdod yn cael eu defnyddio yn gyfreithlon ac yn ddarbodus.

➤ **Bod yn wrthrychol wrth wneud penderfyniadau**

Wrth ymgymryd â'u cyfrifoldebau, gan gynnwys gwneud apwyntiadau, dyfarnu contractau, neu argymhell unigolion am wobrau a buddion, rhaid i aelodau wneud penderfyniadau yn ôl eu haeddiant. Tra bod yn rhaid i aelodau roi ystyriaeth i gyngor proffesiynol swyddogion ac y gall roi ystyriaeth briodol i farn eraill, gan gynnwys eu grwpiau gwleidyddol, nhw sy'n gyfrifol am benderfynu pa farn i'w chymryd ac, os yn briodol, sut i bleidleisio ar unrhyw fater.

➤ **Cydraddoldeb a pharch**

Rhaid i aelodau ymgymryd â'u dyletswyddau a'u cyfrifoldebau gan roi ystyriaeth ddyledus i'r angen i hyrwyddo cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u gender, hil, anabledd, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol, statws priodasol, oedran neu grefydd, a dangos parch ac ystyriaeth tuag at eraill.

➤ **Bod yn agored**

Rhaid i aelodau fod mor agored â phosib am eu holl weithrediadau a rhai eu hawdurdod. Rhaid iddynt geisio sicrhau fod datgelu gwybodaeth yn gyfyngedig yn unig yn unol â'r gyfraith.

➤ **Atebolrwydd**

Mae aelodau'n atebol i'w hetholwyr a'r cyhoedd yn gyffredinol am eu gweithrediadau ac am y ffordd y maent yn ymgymryd â'u cyfrifoldebau fel aelod. Rhaid iddynt fod yn barod i gyflwyno eu hunain i'r fath graffu sydd yn briodol i'w cyfrifoldebau.

➤ **Arweinyddiaeth**

Rhaid i aelodau hyrwyddo a chefnogi'r egwyddorion hyn drwy eu harweinyddiaeth a thrwy esiampl er mwyn hyrwyddo hyder y cyhoedd yn eu rôl ac yn yr awdurdod. Rhaid iddynt barchu didueddrwydd a gonestrwydd swyddogion statudol yr awdurdod a'i weithwyr eraill.

Gallwch ddarllen y Cod Ymddygiad i Aelodau yn llawn yn Atodiad 1 y cyfansoddiad.

Mae disgwyl i gynghorwyr sicrhau eu bod yn deall eu goblygiadau dan y Cod ac ymddwyn mewn ffordd sy'n dangos eu bod wedi ymrwymo i gwrdd â'r safonau ymddygiad uchel sy'n ddisgwyliedig ohonynt. Rhoddir hyfforddiant i Gynghorwyr pan maent yn cael eu penodi am y tro cyntaf, ac yn rheolaidd, i'w cefnogi i gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau.

Dylai swyddogion gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Swyddogion.

Mae swyddogion cyflogedig y Cyngor yn gyfrifol am wasanaethu'r Cyngor drwy roi cyngor i Gynghorwyr, gweithredu polisiau'r Cyngor a chyflawni gwasanaethau i'r gymuned leol. Wrth ymgymryd â'u dyletswyddau, rhaid iddynt weithredu gyda gonestrwydd, yn ddiduedd ac yn wrthrychol.

Mae gan y cyhoedd yr hawl i ddisgwyl y safonau uchaf o ymddygiad gan bawb sy'n gweithio i'r Cyngor. Mae'r Cod Ymddygiad i Swyddogion yn amlinellu'r rheolau ac amodau gwasanaeth sy'n berthnasol i weithwyr y Cyngor. Mae wedi'i ddylunio i roi canllaw clir i'w cynorthwyo yn eu gwaith o ddydd i ddydd a gadael i'r cyhoedd ddeall yr hyn y gallant ei ddisgwyl wrth iddynt ryngweithio â gweithiwr y Cyngor.

Gallwch ddarllen y Cod Ymddygiad i Swyddogion yn llawn yn Atodiad 15 y cyfansoddiad.

Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion gydweithio?

Mae gan Gynghorwyr a Swyddogion amrywiol rolau, cyfrifoldebau ac atebolrwydd, ond mae'n hanfodol eu bod yn gweithio'n effeithiol gyda'i gilydd i ymgymryd â swyddogaethau'r Cyngor a chyflawni gwasanaethau i drigolion sy'n byw yn ardal y Cyngor.

Mae'r Protocol ar Berthynas Aelodau a Swyddogion wedi'i ddylunio i egluro rolau a chyfrifoldebau perthnasol Cynghorwyr a Swyddogion a'u harwain yn eu hymwneud â'i gilydd. Mae'n egluro beth y gall Cynghorwyr a Swyddogion ei ddisgwyl yn rhesymol gan y naill a'r llall a sut y dylent gydweithio i gyflawni eu pwrpas cyffredin.

Mae gan gynghorwyr hawl i fynegi barn wleidyddol a chefnogi polisiau'r blaid neu'r grŵp y maent yn aelod ohono. Ar yr un pryd, disgwylir i swyddogion ymgymryd â busnes y Cyngor mewn ffordd sy'n wleidyddol ddiduedd ac mae llawer wedi'u cyfyngu rhag ymwneud â gweithgarwch gwleidyddol. Felly, mae'r protocol yn egluro sut y gall swyddogion gefnogi'r trafodaethau ar bolisiau gan grwpiau gwleidyddol, gan aros yn wleidyddol niwtral.

Gallwch ddarllen y Protocol ar Berthynas Aelodau a Swyddogion yn llawn yn Atodiad 21 y cyfansoddiad.

Sut alla i gwyno am Gyngorydd?

Os ydych yn dymuno cwyno am Gyngorydd, cysylltwch â Swyddog Monitro'r Cyngor, neu Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

 Mae trefn gwyno'r Cyngor yn rhoi darparu rhagor o wybodaeth ar sut i gwyno. Mae ar gael ar wefan y Cyngor <https://www.torfaen.gov.uk/en/AboutTheCouncil/Complaints/Service-Complaints/How-to-Complain.aspx>.

 Gallwch ddod o hyd i fanylion cyswllt y Swyddog Monitro ar wefan y Cyngor <https://www.torfaen.gov.uk/en/AboutTheCouncil/CouncillorsAndDemocracy/Councillors-declarationofinterest/Declaration-of-Members-Interests.aspx#:~:text=The%20Register%20of%20Member%20Interests,Monitoring%20Officer%20on%201495%20742660>.

 Gallwch ddod i wybod rhagor ar sut i gwyno i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ar eu gwefan. <https://www.ombudsman.wales/how-to-complain/>

Sut alla i gwyno am swyddog?

Os ydych yn dymuno cwyno am swyddog a gyflogir gan y Cyngor, dylech ysgrifennu at y swyddog dan sylw neu ei reolwr llinell.

Rhan 4 Polisiâu a Gweithdrefnau

Cynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor (y fframwaith polisi)

Ble alla i ddod o hyd i gynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor?

Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am osod cynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor, sydd gyda'i gilydd yn llunio fframwaith polisi'r Cyngor.

Mae'r cynlluniau a'r strategaethau sy'n llunio fframwaith polisi'r Cyngor wedi'u rhestru yn adran 4.1.2 y cyfansoddiad.

Cyhoeddir cynlluniau a strategaethau unigol ar wefan y Cyngor.
<https://www.torfaen.gov.uk/en/AboutTheCouncil/Governance/Council-Governance.aspx>

Yn ychwanegol, mae cynllun integredig sengl y Cyngor yn dod â chynlluniau a strategaethau'r Cyngor ynghyd yn y meysydd: cymunedau; plant a phobl ifanc; iechyd, gofal cymdeithasol a llesiant; a diogelwch cymunedol.

Sut mae penderfyniadau'n cael eu gwneud ar fframwaith polisi'r Cyngor?

Mae'r Cabinet yn gyfrifol am ymgynghori â rhan-ddeiliaid perthnasol, ystyried unrhyw adroddiadau neu argymhellion a wneir gan Bwyllgorau Craffu'r Cyngor a gweithio gyda Phrif Swyddogion y Cyngor i ddatblygu fframwaith polisi drafft.

Unwaith y bydd y Cabinet wedi datblygu fframwaith polisi drafft, bydd yn cael ei ystyried gan gyfarfod o'r Cyngor Llawn. Gall y Cyngor Llawn benderfynu mabwysiadu'r fframwaith polisi, ei newid, ei gyfeirio'n ôl i'r Cabinet fel y gellir gwneud gwaith pellach arni, neu amnewid ei fframwaith polisi ei hun am y drafft a baratowyd gan y Cabinet.

Os yw'r Cyngor Llawn yn penderfynu mabwysiadu'r fframwaith polisi, yna bydd yn weithredol ar unwaith. Os yw'r Cyngor Llawn yn addasu'r fframwaith polisi, yna mae gan yr Arweinydd gyfle i wrthwynebu i'r addasiadau ac ailymgynnull y Cyngor Llawn i ailystyried y fframwaith polisi.

Unwaith y bydd wedi'i fabwysiadu, mae'r Cabinet, eu pwyllgorau, Cyngorwyr unigol a swyddogion cyflogedig y Cyngor wedi'u rhwymo i weithredu'n unol â'r fframwaith polisi.

Gosod y gyllideb a rheolaeth ariannol

Sut mae'r Cyngor yn gosod ei gyllideb?

Mae'r Cyngor Llawn yn gyfrifol am gytuno ar gyllideb y Cyngor, ac am gytuno ar newidiadau i gyllideb y Cyngor unwaith y bydd wedi'i mabwysiadu'n ffurfiol.

Mae dwy ran i gyllideb y Cyngor: -

- mae'r gyllideb refeniw yn darparu ar gyfer costau gweithredu a gwariant dydd-i-ddydd megis cyflogau staff, rhent, a chostau parhaus darparu gwasanaethau.
- mae'r gyllideb gyfalaf yn darparu ar gyfer costau unwaith ac am byth megis cynllun gwella prif ffordd, neu brynu neu adeiladu maes parcio newydd.

Y Cabinet, mewn ymgynghoriad â'r Prif Swyddog Cyllid, sy'n gyfrifol am ddatblygu cynigion cychwynnol ar gyfer cyllideb y Cyngor ac ymgynghori arnynt.

Unwaith y bydd yr ymgynghoriad hwn wedi'i gwblhau, mae'r Cabinet yn gyfrifol am baratoi cynnig cyllideb terfynol i'w ystyried gan y Cyngor Llawn.

Gall y Cyngor Llawn fabwysiadu'r gyllideb heb wneud unrhyw newidiadau iddi, addasu'r gyllideb neu ofyn i'r Cabinet i'w ailystyried cyn ei mabwysiadu.

Penderfyniadau y tu allan i'r gyllideb neu'r fframwaith polisi

A ellir gwneud penderfyniadau nad ydynt yn cydymffurfio â'r gyllideb neu'r fframwaith polisi?

Gall y Cyngor Llawn benderfynu gwneud newidiadau i'r fframwaith polisi.

Ni all cyrff ac unigolion eraill wneud penderfyniadau sy'n groes fframwaith polisi oni bai mewn nifer cyfyngedig o amgylchiadau eithriadol, sydd wedi'u nodi yn y cyfansoddiad. Er enghraifft, lle mae angen gwneud penderfyniad ar frys i ddiogelu buddiannau'r Cyngor a lle nad yw'n bosib trefnu cyfarfod o'r Cyngor Llawn mewn pryd.

Fodd bynnag, gall pwyllgor trosolwg a chraffu'r Cyngor benderfynu cyfeirio penderfyniadau o'r fath i'r Cyngor Llawn am ystyriaeth bellach (cyfeirir at hyn yn y cyfansoddiad yn galw penderfyniad i mewn).

Mae pwerau'r pwyllgor trosolwg a chraffu wedi'u disgrifio yn adran 16.13.1 y cyfansoddiad.

A ellir symud arian o un pennawd o'r gyllideb i un arall unwaith y bydd y gyllideb wedi'i mabwysiadu?

Yn ystod y flwyddyn, efallai y bydd angen i'r Cabinet drosglwyddo cyllidebau o un maes gwasanaeth i un arall i adlewyrchu newidiadau yn anghenion neu flaenoriaethau'r gwasanaeth er mwyn cyflawni fframwaith polisi'r Cyngor o fewn y cyfyngiadau ariannol a osodir gan y Cyngor.

Pa bolisiau a gweithdrefnau eraill sy'n llywodraethu sut mae'r Cyngor yn rheoli ei gyllideb?

Mae'r Cyngor wedi'i rwymo gan nifer o wahanol reolau a gweithdrefnau ariannol sy'n llywodraethu sut mae gwariant y Cyngor yn cael ei gynllunio, ei ymrwymo, ei adolygu a'i archwilio.

Mae rheolau gweithdrefn ariannol manwl y Cyngor wedi'u nodi yn Atodiad 17 y cyfansoddiad.

A oes unrhyw gyfyngiadau ar sut mae'r Cyngor yn prynu nwyddau a gwasanaethau?

Gall y Cyngor ymrwymo i gontractau i brynu nwyddau a gwasanaethau fwy neu lai yn yr un ffordd ag unrhyw berson neu sefydliad arall. Fodd bynnag, rhaid i'r Cyngor gydymffurfio â rheolau gweithdrefn y contract yn y cyfansoddiad pan mae'n gwneud hynny.

Diben rheolau gweithdrefn y contract yw sicrhau fod y Cyngor yn cydymffurfio â'r gofynion cyfreithiol perthnasol a sicrhau'r nwyddau a'r gwasanaethau sydd fwyaf manteisiol yn economaidd (gwerth gorau) i drethdalwyr.

Os ydych chi'n mynd ati'n rheolaidd i werthu nwyddau neu wasanaethau i'r Cyngor, yna efallai y byddwch yn dymuno ymgyswngu â'r rheolau a'r gweithdrefnau hyn.

Mae rheolau gweithdrefn contractau'r Cyngor wedi'u nodi yn Atodiad 16 y cyfansoddiad.

Sut mae'r Cyngor yn ymrwymo i gontractau a chytundebau?

Mae'r rheolau a'r gweithdrefnau sy'n llywodraethu sut mae cytundebau, contractau a gweithredoedd yn cael eu hawdurdodi a'u llofnodi ar ran y Cyngor wedi'u nodi yn CSO 13 a CSO 14 yn Atodiad 16 y cyfansoddiad.

Rhan 5 Sut alla i fod yn rhan?

Sut alla i ddod i wybod pa bryd mae cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau a'i gyrff yn digwydd?

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi rhybudd o gyfarfodydd y Cyngor Llawn a'i bwyllgorau.

Gallwch ddod i wybod rhagor am y gofynion rhybudd yn adran 4.10 y cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi rhybuddion cyfarfodydd a rhaglen o'r cyfarfodydd sydd i ddod, ar ei wefan

<https://moderngov.torfaen.gov.uk/mgListCommittees.aspx>.

Sut alla i ddod i wybod beth fydd yn cael ei drafod mewn cyfarfod penodol?

Bydd y Cyngor yn cyhoeddi rhaglenni cyfarfodydd, ynghyd ag unrhyw bapurau cefndir ac adroddiadau mewn da bryd cyn y cynhelir y cyfarfod.

Hefyd, bydd copiâu electronig o agendau, papurau cefndir ac adroddiadau ar gael yn y cyfarfod i'r aelodau hynny o'r cyhoedd sy'n dymuno bod yno mewn person.

Gallwch ddod i wybod rhagor am y wybodaeth sydd ar gael yn gyhoeddus cyn cyfarfod y Cyngor yn adran 4.10.1 y cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi rhaglenni cyfarfodydd a dogfennau ac adroddiadau ategol ar ei wefan

<https://moderngov.torfaen.gov.uk/mgListCommittees.aspx>.

Sut alla i ddod i wybod pan fo penderfyniad am gael ei wneud ar fater yr wyf yn pryderu amdano?

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi blaenraglen waith, sy'n nodi pa benderfyniadau fydd yn cael eu gwneud gan y Cyngor Llawn a'r Cabinet, a pha bryd fydd y materion hyn yn cael eu trafod.

Gallwch ddod i wybod rhagor am flaenraglen waith y Cyngor yn adran 5.9 y cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi ei Flaenraglen Waith ar ei wefan: <https://www.torfaen.gov.uk/en/AboutTheCouncil/CouncillorsAndDemocracy/Executiveforwardplan/Executive-Forward-Plan.aspx>

A alla i ofyn i bwyllgor neu gorff o'r Cyngor i edrych i mewn i fater penodol?

Gallwch. Gallwch naill ai ofyn i gadeirydd corff penodol i ychwanegu eitem ar raglen cyfarfod yn y dyfodol, neu fynychu cyfarfod a gofyn i'r corff hwnnw edrych ar fater pan mae'n ystyried eitemau ar gyfer busnes yn y dyfodol.

Gallwch hefyd gyflwyno deisebau i'r Cyngor gan ddefnyddio cynllun deisebu'r Cyngor. Mae rhwymedigaeth gyfreithiol ar y Cyngor i weithredu cynllun deisebu, sy'n nodi: -

- sut ellir cyflwyno deiseb i'r Cyngor;
- sut a phryd fydd y Cyngor yn cydnabod derbyn deiseb;
- y camau y bydd y Cyngor yn eu cymryd i ymateb i ddeiseb; a
- sut a pha bryd fydd y Cyngor yn rhyddhau ei ymateb i ddeiseb i'r person a gyflwynodd y ddeiseb ac i'r cyhoedd.

Gallwch ddarllen rhagor am gyflwyno deiseb i'r Cyngor yn adran 2.5 a 4.16 y cyfansoddiad.

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi manylion ei gynllun deisebu ar ei wefan <https://www.torfaen.gov.uk/en/AboutTheCouncil/CouncillorsAndDemocracy/Get-Involved-with-Democracy/Get-involved-with-Democracy.aspx>

A alla i fynychu pwyllgorau'r Cyngor Llawn?

Gallwch, gall aelodau o'r cyhoedd ddod i gyfarfodydd y Cyngor Llawn cyhyd â'u bod yn gyfarfodydd cyhoeddus.

Hefyd, mae cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn cael eu darlledu'n fyw ar wefan y Cyngor felly gallwch eu gwyllo'n fyw o bell os ydych yn dymuno.

Rhaid eithrio'r cyhoedd o gyfarfodydd pan fyddai gwybodaeth gyfrinachol fel arall yn cael ei datgelu. Mae gwybodaeth gyfrinachol yn golygu gwybodaeth a roddir i'r Cyngor gan Adran y Llywodraeth ar delerau sy'n ei gwahardd rhag cael ei datgelu i'r cyhoedd, neu wybodaeth na ellir ei datgelu'n gyhoeddus gan Orchymyn Llys.

Gall y Cyngor hefyd eithrio'r cyhoedd o gyfarfod, neu ran o gyfarfod, lle byddai gwybodaeth eithriedig yn cael ei datgelu. Mae gwybodaeth eithriedig yn cynnwys gwybodaeth sy'n ymwneud ag unigolyn penodol neu eu materion ariannol neu fusnes, gwybodaeth sydd â braint gyfreithiol iddo neu wybodaeth sy'n ymwneud ag atal,

ymchwilio neu erlyn trosedd, neu wybodaeth arall sydd wedi'i nodi yn y cyfansoddiad.

Os byddwch yn tarfu cyfarfod y Cyngor, yna mae'n debygol y byddwch yn cael eich rhybuddio gan yr Aelod Llywyddolo am darfu. Os byddwch yn parhau i darfu ar y cyfarfod, yna efallai y byddwch yn cael eich hebrwng o'r cyfarfod.

 Mae'r rheolau o ran eithrio'r cyhoedd o gyfarfodydd wedi'u nodi yn adrannau 4.27.13 y cyfansoddiad.

 Mae'r gofynion sydd ar y Cyngor i ddarlledu cyfarfodydd y Cyngor wedi'u nodi yn Atodiad 23 y cyfansoddiad.

 Mae rheolau o ran aelodau'r cyhoedd yn tarfu wedi'u nodi yn adran 4.25 y cyfansoddiad.

A alla i fynychu cyfarfodydd eraill?

Gallwch, gall aelodau o'r cyhoedd ddod i unrhyw gyfarfod lle mae'r Cyngor wedi penderfynu y dylai gael ei gynnal yn gyhoeddus.

 Disgrifir eich hawl i fynychu cyfarfodydd o Cabinet y Cyngor, pwyllgorau'r Cyngor a chyrrff eraill yn adran 2.3 y cyfansoddiad.

A alla i siarad mewn cyfarfod?

Gall aelodau o'r cyhoedd siarad mewn unrhyw gyfarfod lle mae'r Cyngor wedi penderfynu y dylai aelodau o'r cyhoedd gael cymryd rhan ynddo.

A alla i ofyn cwestiwn mewn cyfarfod?

Gallwch ofyn cwestiynau ffurfiol i aelodau'r Cabinet yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn.

Fodd bynnag, ni allwch ofyn cwestiwn oni bai eich bod wedi rhoi rhybudd ysgrifenedig i'r Prif Weithredwr o fewn 3 diwrnod clir (gan gynnwys ar e-bost), eich bod yn dymuno gofyn cwestiwn cyn i'r cyfarfod gael ei gynnal (ee 10am ar ddydd lau cyn y cyfarfod am 10am ar y dydd Mawrth).

Os na allwch fynychu'r cyfarfod, gallwch enwebu rhywun i fynychu'r cyfarfod a holi'r cwestiwn ar eich rhan. Caiff yr Aelod Llywyddol, yn ôl ei ddisgresiwn, ganiatáu cwestiwn atodol sy'n deillio'n uniongyrchol o'r cwestiwn gwreiddiol neu'r ateb.

Mae'r amser i ofyn cwestiynau yn gyfyngedig (20 munud), a chaniateir gofyn cwestiynau yn y drefn y cawsant eu dwyn i sylw'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd. Os yw'r amser am gwestiynau yn rhedeg allan cyn i chi fedru gofyn eich cwestiwn, yna byddwch yn derbyn ateb ysgrifenedig i'ch cwestiwn yn lle hynny.

Gallwch ddarllen rhagor am ofyn cwestiwn yn adran 4.15 y cyfansoddiad.

Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu?

Mae'r Cyngor yn cyhoeddi'r rhaglen, yr adroddiadau a chofnodion y cyfarfod unwaith y byddant wedi'u cytuno. Mae'r papurau hyn ar gael i'w harchwilio gan y cyhoedd am isafswm o chwe blynedd o ddyddiad y cyfarfod. Mae'r papurau cefndirol ar gael i'r cyhoedd am o leiaf pedair blynedd.

Hefyd, mae gan y Cyngor drefniadau yn eu lle i gyhoeddi cofnodion ysgrifenedig o'r penderfyniadau a wneir gan y Cabinet a phwyllgorau a chyrff eraill y Cyngor.

Gallwch ddarllen am drefniadau'r Cyngor ar gyfer cyhoeddi cofnod ysgrifenedig o'r penderfyniadau a wneir gan y Cabinet, pwyllgorau'r Cyngor ac aelodau unigol o'r Cabinet yn adrannau 4.22.3, 5.16.4 a 5.18.1 y cyfansoddiad.

Gallwch ddarllen cofnodion cyfarfodydd, adroddiadau a rhaglenni ar wefan y Cyngor <https://modern.gov.torfaen.gov.uk/mgListCommittees.aspx>

A alla i weld cyfrifon y Cyngor er mwyn deall sut mae fy nhreth gyngor yn cael ei gwario?

Gallwch. Mae gofyn i'r Cyngor gyhoeddi ei gyfrifon a'u gwneud ar gael i'r cyhoedd eu harchwilio. Gallwch godi cwestiynau neu bryderon am gyfrifon y Cyngor gyda'r Cyngor neu gydag archwiliwr allanol y Cyngor.

Gallwch ddod i wybod rhagor am sut i weld a gwneud sylw ar gyfrifon y Cyngor yn adran 2.4 y cyfansoddiad.

MYNEGAI

Cyflwyniad1

Y cyfansoddiad11

Y canllaw hwn11

Rhan 1 Y cyfansoddiad55

Rhan 2 Strwythurau democrataidd y Cyngor66

Siart strwythurError! Bookmark not defined.7

CynghorwyrError! Bookmark not defined.8

Y Cyngor Llawn1010

Y Cabinet1414

Pam fod gan y Cyngor bwyllgorau a beth maen nhw'n ei wneud?1616

Beth mae pwyllgorau rheoleiddio'r Cyngor yn ei wneud?1716

Pwyllgor Rheoli ac Archwilio 1816

Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd1816

Pwyllgor Trwyddedu1617

Pwyllgor Cynllunio1717

Beth mae pwyllgorau rheoleiddio a phwyllgorau eraill y Cyngor yn ei wneud?1718

Pwyllgor Trosolwg a Chraffu 1618

Pwyllgor Safonau1618

Beth yw cydbwyllgorau?2020

Cydbwyllgor Corfforaethol De Ddwyrain Cymru2121

Aelod Llywyddol a Dirprwy Aelod LlywyddolError! Bookmark not defined.22

Arweinydd a Dirprwy ArweinyddError! Bookmark not defined.23

Aelod Cabinet2223

Cynorthwydd y WeithrediaethError! Bookmark not defined.24

Pa rolau y mae swyddogion cyflogedig y Cyngor yn ymgymryd â nhw?2324

Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion ymddwyn? 2326

Dylai Cynghorwyr gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Aelodau2426

Dylai swyddogion gydymffurfio â'r Cod Ymddygiad i Swyddogion.2628

Sut ddylai Cynghorwyr a Swyddogion gydweithio? 2628

Sut alla i gwyno am Gynghorydd?.....29

Sut alla i gwyno am swyddog?2829

Rhan 4 Polisiâu a gweithdrefnau3030

Cynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor (y fframwaith polisi)3030

Ble alla i ddod o hyd i gynlluniau a strategaethau allweddol y Cyngor?3030

Sut mae penderfyniadau'n cael eu gwneud ar fframwaith polisi'r Cyngor?3030

Gosod y gyllideb a rheolaeth ariannol3131

Sut mae'r Cyngor yn gosod ei gyllideb?3131

Penderfyniadau y tu allan i'r gyllideb neu'r fframwaith polisi3131

A ellir gwneud penderfyniadau nad ydynt yn cydymffurfio â'r gyllideb neu'r fframwaith polisi? 3131

A ellir symud arian o un pennawd o'r gyllideb i un arall unwaith y bydd y gyllideb wedi'i mabwysiadu?3232

Pa bolisiau a gweithdrefnau eraill sy'n rheoli sut mae'r Cyngor yn rheoli ei gyllideb? 3232

A oes unrhyw gyfyngiadau ar sut mae'r Cyngor yn prynu nwyddau a gwasanaethau?3232

Sut mae'r Cyngor yn ymrwymo i gontractau a chytundebau?3232

Rhan 5 Sut alla i fod yn rhan?3333

Sut alla i ddod i wybod pa bryd mae cyfarfodydd y Cyngor a'i bwyllgorau a'i gyrff yn digwydd?3333

Sut alla i ddod i wybod beth fydd yn cael ei drafod mewn cyfarfod penodol?3333

Sut alla i ddod i wybod pan fo penderfyniad am gael ei wneud ar fater yr wyf yn pryderu amdano?3333

A alla i ofyn i bwyllgor neu gorff o'r Cyngor i edrych i mewn i fater penodol?3434

A alla i fynychu pwyllgorau'r Cyngor Llawn?3434

A alla i fynychu cyfarfodydd eraill?3535

A alla i siarad mewn cyfarfod?3535

A alla i ofyn cwestiwn mewn cyfarfod?3535

Sut alla i ganfod beth wnaeth y Cyngor ei benderfynu?3636

A alla i weld cyfrifon y Cyngor er mwyn deall sut mae fy nhreth y cyngor yn cael ei gwario? 3636